

Brigita Žuromskaitė*

Mykolo Romerio Universitetas

Małgorzata Zakrzewska**

Uniwersytet Szczeciński

CHARAKTERYSTYKA I DYNAMIKA TRZECIEGO SEKTORA NA LITWIE I W POLSCE

Streszczenie

Efektywnie działający trzeci sektor jest niezbędny do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, które z kolei warunkuje zoptymalizowane działanie społeczno-gospodarcze. Niniejszy artykuł podejmuje analizę trzeciego sektora dwóch – zbliżonych do siebie pod względem rozwoju państw – Litwy i Polski. Mimo wielu podobieństw, kraje te wciąż różnią się nie tylko w zakresie ram działania organizacji pozarządowych, ale także zróżnicowane są pod względem ich jakościowo-ilościowej charakterystyki, jak również stoją przed różnymi wyzwaniami.

Słowa kluczowe: trzeci sektor na Litwie, trzeci sektor w Polsce, organizacje pozarządowe

Wprowadzenie

Jednym z warunków rozwoju współczesnych społeczeństw jest efektywnie działający tzw. trzeci sektor – tworzony przez organizacje pozarządowe – NGO,

---

* Adres e-mail: brigitaz@mruni.eu.

** Adres e-mail: m.zakrzewska@wneiz.pl.

Non Governmental Organisations. Prawna definicja organizacji pozarządowej pojawiła się wraz z wejściem w życie Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (DzU z 2010 r., nr 234, poz. 1536). Zgodnie z art. 3, ust. 2 tej ustawy, za organizacje pozarządowe uznaje się: osoby prawne lub jednostki bez osobowości prawnej, które nie są jednostką sektora finansów publicznych (w rozumieniu przepisów o finansach publicznych) i nie działają w celu osiągnięcia zysku, a zatem są to fundacje i stowarzyszenia, ale również związki zawodowe, organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego¹. Organizacje pozarządowe wypełniają przestrzeń między jednostką a społeczeństwem, obywatelem a państwem. Działają zatem nie tylko na rzecz spójności społecznej, ale także przyczyniają się do rozwoju kompetencji obywatelskich, społecznych, sprawiając, że społeczeństwo jest bardziej świadome i rozwinięte. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie sektora organizacji pozarządowych dwóch państw – Litwy i Polski, które mimo podobnego rozwoju gospodarczego znajdują się na różnych etapach rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

W artykule wykorzystano badania własne auterek, a także raporty z badań przeprowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny w Polsce pt. „Fundacje i stowarzyszenia oraz jednostki organizacyjne Kościoła katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych” (formularz SOF-1), jak i badania „Organizacje pracodawców oraz samorządu gospodarczego i zawodowego” (formularz SOF-4).

1. Historia organizacji pozarządowych na Litwie

Dzieje historyczne miały znaczący wpływ na rozwój trzeciego sektora na Litwie. Jak wskazała historyczna analiza rozwoju organizacji pozarządowych (*Non Governmental Organisations* – NGO), do początku II wojny światowej liczba organizacji pozarządowych wzrastała². Były to głównie organizacje społeczne oraz te o charakterze patriotycznym oraz narodowym. Szczególnie korzystnym etapem do powstawania organizacji był okres międzywojenny (w 1937 r. na Litwie działało 7774 NGO). Jednakże utrata niepodległości negatywnie wpłynęła na sytuację NGO

¹ *Spoleczeństwo obywatelskie*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, www.mpips.gov.pl/spoleczenstwo-obywatelskie (dostęp 30.11.2014).

² A.G. Raišienė, R. Vanagas, B. Žuromskaitė i in., *Veiksmingos vadybos gairės: teorinės įžvalgos ir Lietuvos organizacijų atvejai*, Vilnius 2014, s. 146.

na Litwie³. Większość organizacji o charakterze narodowym przestało wtedy istnieć, a ich liderzy często byli wywożeni z kraju. W okresie do odzyskania niepodległości na Litwie zmieniał się pogląd dotyczący organizacji pozarządowych (działały głównie organizacje społeczne). W tym okresie historycznym powstawało wiele organizacji: naukowych, kulturowych, medycznych oraz technicznych – pozostawały one jednak pod kontrolą i nadzorem władz.

Po odzyskaniu niepodległości nastąpił znaczący wzrost liczby NGO (w 1995 r. było 260 NGO, natomiast w 2005 r. ok. 15 tys.)⁴. Były to organizacje, które działały w bardzo różnych dziedzinach. Należy jednak zaznaczyć, że nie był to tak intensywny rozwój trzeciego sektora jak w innych państwach postkomunistycznych⁵. Spowodowało to, że dopiero w ostatnich latach przyjęto niektóre uchwały dotyczące działalności trzeciego sektora (ustawa dotycząca wolontariatu została uchwalona dopiero w 2011 r., natomiast ustawa o rozwoju organizacji pozarządowych została przyjęta dopiero w 2013 r.). Brak odpowiednich ustaw utrudniał organizację działalności wolontariuszy, jak i miał negatywny wpływ na efektywność działania NGO.

2. Stan badań NGO na Litwie

Jak wskazuje analiza literatury, NGO jest na Litwie jeszcze mało zbadanym obszarem. Dopiero w ostatnich latach pojawiają się wstępne badania nad istniejącą sytuacją NGO. Jedne z pierwszych badań datuje się na 1999 rok, gdy Remigijus Šimašius wydał książkę o NGO, natomiast w 2007 roku ukazała się obszerniejsza wersja tejże książki. Również w 2000 roku opublikowano książkę napisaną przez A.M. Juozaitis i R. Vilimienė, poświęconą rozwojowi NGO na Litwie. Warto wspomnieć jeszcze wydaną w 2001 roku przez V. Vadapala i D. Jočienė publikację, w której wiele miejsca poświęcono prawnemu działaniu NGO, a także pracę doktorską S. Mačiukaitė-Žvinienė zawierającą analizę porównawczą NGO w krajach Bałtyckich.

³ R. Šimašius, *Ne pelno organizacijos. Prigimtis ir reglamentavimas*, Eugrimas, Vilnius 2007, s. 82.

⁴ A.G. Raišienė, R. Vanagas, B. Žuromskaitė i in., *op.cit.*, s. 146.

⁵ Ž. Kėrytė, *Pilietiško konstravimas globalumo kontekste: NVO vaidmens kaita Lietuvoje*, „Kultūra ir Visuomenė” 2010, nr 1 (2), s. 71, <http://culturesociety.vdu.lt> (dostęp 24.11.2014).

Ostatnio pojawia się wiele artykułów młodych badaczy, prowadzących badania właśnie tego zakresu (np. A. Šilinskytė, E. Stumbraitė-Vilkišienė, Ž. Kėrytė, S. Nefas, A. Guogis, A. Stasiukynas i inni).

3. Charakterystyka III sektora na Litwie

Po odzyskaniu niepodległości na Litwie toczyła się dyskusja, czym są NGO i jak je określać. Używano m.in. takich określeń, jak: *trzeci sektor*, *organizacje obywatelskie*, *organizacje społeczne*, *organizacje charytatywne*, *organizacje pożytku społecznego*, *organizacje wolontariackie* oraz wiele innych. Do trzeciego sektora zaliczano również partie polityczne oraz związki zawodowe. Taka sytuacja utrudniała dialog pomiędzy organizacjami, a także miała negatywny wpływ na ich rozpoznawalność wśród obywateli Litwy. W ostatnich latach zaczęto coraz częściej stosować termin organizacje pozarządowe (lit. *nevyriausybinės organizacijos*). Ujednolicenie tego terminu nastąpiło w 2013 roku w ustawie dotyczącej rozwoju organizacji pozarządowych (lit. *LR nevyriausybių organizacijų plėtros įstatymas*). Na jej mocy NGO to dobrowolne, niezależne od instytucji państwowych i samorządowych, publicznie działające organizacje, które nie dążą do realizacji celów politycznych i religijnych. To także organizacje niedziałające na rzecz ani żadnego interesu, ani w celu osiągnięcia zysku. Mają również prawo na coroczne wsparcie 2% z podatku dochodowego obywateli Litwy.

4. Rodzaje, liczba oraz członkostwo w organizacjach pozarządowych na Litwie

Współcześnie na Litwie działają trzy rodzaje NGO (tabela 1).

Tabela 1. Rodzaje NGO na Litwie

NGO na Litwie	Organizacje oparte na członkostwie	Stowarzyszenia
	organizacje oparte na aktywach	charytatywne i dobroczynne fundusze
		organizacje publiczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie: R. Šimašius, *op.cit.*, s. 87.

Niestety, nie ma dokładnej informacji, jaka jest liczba działających na Litwie organizacji pozarządowych. Według informacji Centrum Informacji i Wsparcia NGO (lit. *Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras*), w 2012 roku zgodnie informacją pochodzącą z Centrum Rejestrów (lit. *Registru centras*) zarejestrowanych było 24 131 organizacji (w tym 15 862 stowarzyszeń, 1349 charytatywnych i dobroczynnych funduszy, 6920 spółek publicznych). Należy jednak podkreślić, że aktywnie działa o wiele mniej (w 2012 r. faktycznie działało tylko 18 612 NGO, natomiast inne nie wykazywały żadnej aktywności w ciągu pięciu lat)⁶.

Nie ma również dostępnej informacji, ile osób zatrudniają tego typu organizacje na Litwie. Nie jest także znana dokładna liczba działających w nich wolontariuszy (najwięcej działa w takich organizacjach, jak „Maltos ordinas”, Caritas). Na podstawie badań można jedynie stwierdzić, że na Litwie około 12% (informacje pochodzą z 2012 r.) obywateli deklaruje, że poświęcają część swojego czasu wolnego na tego typu działalność (warto zaznaczyć, że są to głównie osoby młode oraz kobiety). Warto podkreślić, że największe imprezy, do których realizacji wykorzystano wolontariuszy, to: projekt „Wilno – Europejska stolica kultury” 2009 r. oraz Mistrzostwa Europy w Koszycówce mężczyzn w 2011 r. Porównanie liczby wolontariuszy na Litwie w z innymi krajami Unii Europejskiej pokazuje, że nie są to znaczące liczby. Należy zaznaczyć, że wpływ na taką sytuację miały przede wszystkim dzieje historyczne.

Na Litwie w głównej mierze powstają organizacje, których obszarem działalności są problemy społeczne⁷. Najwięcej NGO działa w sferze: ochrony zdrowia, kultury i sztuki, sportu, ekologii oraz oświaty⁸. Wiele organizacji pozarządowych zajmuje się sprawami dzieci i młodzieży, w tym również organizacjami studenckimi⁹. Ważną rolę odgrywają także organizacje walczące o prawa człowieka i równouprawnienie, jak i aktywizujące społeczności lokalne i wiejskie (tabela 2).

⁶ M. Žaltauskas, *NVO politikos gerinimo gairės 2013–2015 metams*, www.3sektorius.lt/docs/48_2013-03-13_16:58:08.ppt (dostęp 24.11.2014).

⁷ A. Šilinskytė, *Nevyriausybinų organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje*, „Viešojo Politika ir Administravimas” 2013, t. 12, nr 2, s. 328.

⁸ E. Butkevičienė, E. Vaidelytė, *Nevyriausybės organizacijos ir jų veikla*, KTU leidykla „Technologija”, Kaunas 2013.

⁹ A.G. Raišienė, R. Vanagas, B. Žuromskaitė i in., *op.cit.*, s. 155.

Tabela 2. Obszary działalności NGO na Litwie

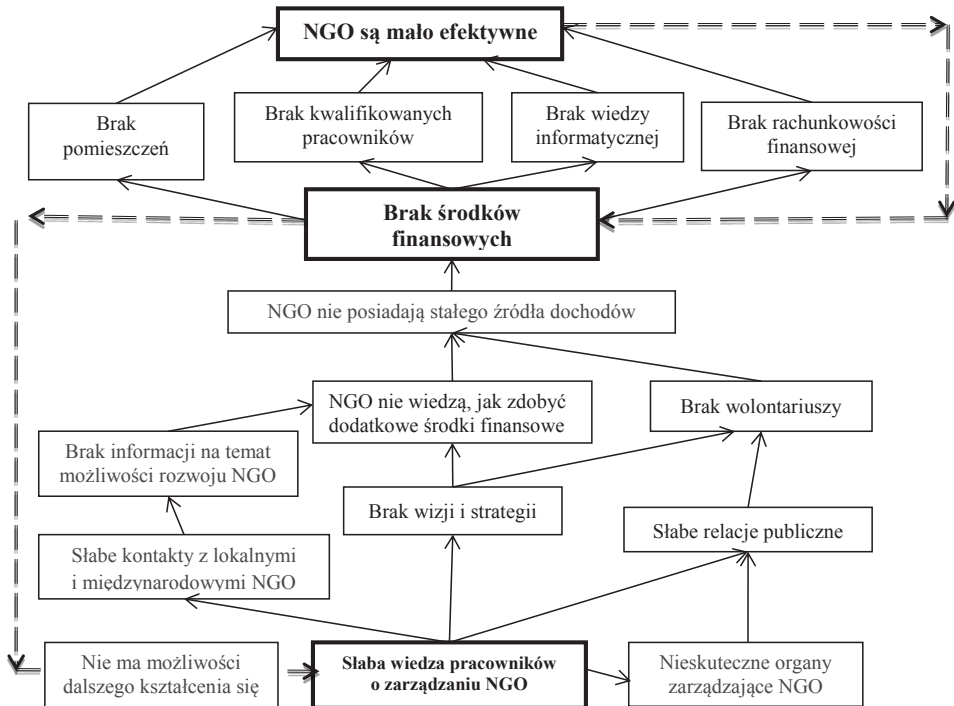
Główne obszary działalności organizacji pozarządowych na Litwie	szkolenia
	doradztwo
	rozprzestrzenianie informacji
	akcje charytatywne

Źródło: A.G. Raišienė, R. Vanagas, B. Žuromskaitė i in., *op.cit.*, s. 156.

5. Główne wyzwania trzeciego sektora na Litwie

Na niekorzystną sytuację NGO na Litwie wpływa wiele czynników. Na rysunku 1 przedstawiono problemy oraz obecną sytuację NGO na Litwie.

Rysunek 1. Wyzwania stojące przed NGO na Litwie

Źródło: opracowanie własne na podstawie M. Truncė, *NVO įgauna galią*, 2011, www.imoniuvystymas.lt/app/webroot/files/NVOįgaunaGALIA.pptx (dostęp 8.12.2014).

Jednym z głównych problemów litewskich organizacji pozarządowych jest brak środków finansowych na realizację poszczególnych projektów i planów. Głównymi dochodami NGO są fundusze pochodzące z projektów unijnych, dotacje sponsorów oraz 2% podatku dochodowego przekazywane przez obywateli. Część pieniędzy na działalność organizacji charytatywnych pozyskiwanych jest podczas zorganizowanych akcji charytatywnych (np. „Maisto bankas”, „Išsipildymo akcija” czy też „Maltiečių sriuba”). Jednakże największym problemem jest brak odpowiednich kompetencji niezbędnych do realizacji projektów oraz poszukiwania sponsorów. Wyzwaniem są także wolontariusze, którym brakuje nie tylko czasu, ale też i wiedzy niezbędnej do realizacji przedsięwzięć. Z powodu małej transparentności działalności organizacji pozarządowych na Litwie sponsorzy niechętnie wspierają inicjatywy społeczne, nie wiedząc, dokąd trafią przekazane przez nich fundusze. To z kolei wpływa na trudności związane zarówno z promocją działalności, jak i z pozyskaniem członków. Niewystarczająca jest również liczba szkoleń przeznaczonych dla członków i pracowników NGO (bardzo często te same NGO nie widzą potrzeby przeznaczania swych środków pieniężnych na doskonalenie kwalifikacji pracowników, w tym wolontariuszy).

Jak wskazuje analiza istniejącej sytuacji na Litwie, wiele z organizacji pozarządowych nie posiada strategii, w których byłaby widoczna misja, wizja charakterystyczna dla NGO. Nie wszystkie organizacje mają wyróżnione wartości, którym są takie organizacje powinny być wierne. Jak wskazały badania, utrata celów strategicznych i wartości negatywnie wpływa na wizerunek organizacji¹⁰. Z drugiej zaś strony, z każdym rokiem sytuacja NGO na Litwie staje się coraz lepsza. Coraz więcej mieszkańców działa w tego typu organizacjach. Na poprawę sytuacji znaczący wpływ miały także uchwalone ustawy, klasyfikujące i systematyzujące działalność litewskiego trzeciego sektora.

6. Historia organizacji pozarządowych w Polsce

Historia organizacji pozarządowych w Polsce wiąże się z historią państwa polskiego. Wraz z jego powstaniem działalność społeczna opierała się w głównej mierze na obowiązkach wynikających z rodowo-plemiennej organizacji życia

¹⁰ A.G. Raišienė, R. Vanagas, B. Žuromskaitė i in., *op.cit.*, s. 160.

społecznego¹¹. Z początkiem chrystianizacji w Polsce (966 r.) Kościół odgrywał pierwszoplanową rolę w dziedzinie edukacji i działań dobroczynnych¹².

Przełomem w historii polskiego trzeciego sektora była utrata suwerenności i początek okresu zaborów (1795 r.), który stał się impulsem dla narodzin polskiego społeczeństwa obywatelskiego. W latach 1795–1918 organizacje społeczne rozwijały swoją działalność w trzech zasadniczych obszarach: obszarze filantropijno-oświatowym, obszarze niepodległościowym i obszarze gospodarczym. Odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 roku było kolejnym przełomowym momentem w rozwoju organizacji społecznych. W okresie dwudziestolecia międzywojennego uchwalono polskie przepisy prawne będące podstawą działania fundacji i stowarzyszeń, tzw. Dekret z dnia 7 lutego 1919 roku o fundacjach i o zatwierdzaniu darowizn i zapisów. Nakładał on na fundację obowiązek posiadania statutu, zatwierdzonego przez organ administracji państwowej, w którym musiały być umieszczone m.in. cele fundacji, wielkość majątku, zasady gospodarowania czy też wybieralność władz¹³.

Lata II wojny światowej, a następnie okres Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, doprowadziły do zahamowania rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego. Organizacje, którym władze zezwoliły na dalszą działalność, zostały pozbawione autonomii i poddane ścisłej kontroli władz politycznych. Dopiero w latach osiemdziesiątych XX wieku przyjęto w Polsce nowe ustawodawstwo regulujące powstawanie i działalność fundacji oraz stowarzyszeń. Ustawą z dnia 6 kwietnia 1984 roku o fundacjach¹⁴ – po 32 latach przerwy – reaktywowano instytucję fundacji. Należy jednak zaznaczyć, że w latach 1984–1989 powstało zaledwie 300 tego typu podmiotów¹⁵.

Rokiem przełomu był rok 1989, w którym przyjęto w dniu 7 kwietnia nową ustawę – Prawo o stowarzyszeniach¹⁶. Ustawa z późniejszymi zmianami obowiązuje do dnia dzisiejszego i określa ramy prawne oraz warunki funkcjonowania

---

¹¹ E. Leś, *Od filantropii do pomocniczości. Studium porównawcze rozwoju i działalności organizacji społecznych*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2000, s. 36.

¹² *Ibidem*, s. 36–37.

¹³ K. Jasiewicz, *Polityka fundacyjna w II Rzeczypospolitej*, „Polityka Społeczna” 1990, nr 2, s. 27.

¹⁴ Tekst jedn. DzU z 1991 r., nr 46, poz. 203 z późn. zm.

¹⁵ E. Leś, *op.cit.*, s. 204.

¹⁶ Tekst jedn. DzU z 2001 r., nr 79, poz. 855 z późn. zm.

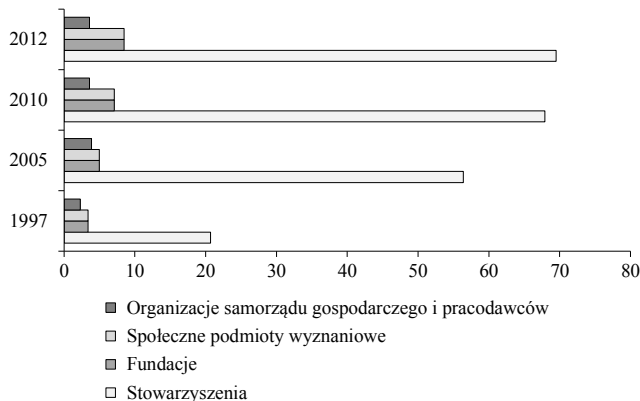

organizacji pozarządowych jak i budowanie modelu współpracy administracji publicznej z sektorem obywatelskim¹⁷.

7. Charakterystyka III sektora w Polsce

Od 1997 roku nastąpił 3-krotny wzrost liczby aktywnych podmiotów badanego sektora (rysunek 2; 1997 r. = 100). Największy wpływ na tę dynamikę miało wysokie tempo wzrostu w najliczniejszych grupach organizacji, tj. wśród stowarzyszeń (1997 r. = 100) oraz fundacji (1997 r. = 100). Między 1997 a 2005 rokiem dynamika

Rysunek 2. Liczba organizacji pozarządowych w Polsce w latach 1997–2012 (dot. najliczniejszych organizacji pozarządowych) (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r.*, GUS, Kraków 2012; *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2013.

wzrostu liczby jednostek trzeciego sektora w grupach organizacji objętych badaniami GUS była większa niż w latach 2005–2010. W latach 2010–2012 wzrost był najwolniejszy (niespełna 1,6 tys. podmiotów rocznie). Warto zauważyć, że w ostatnich

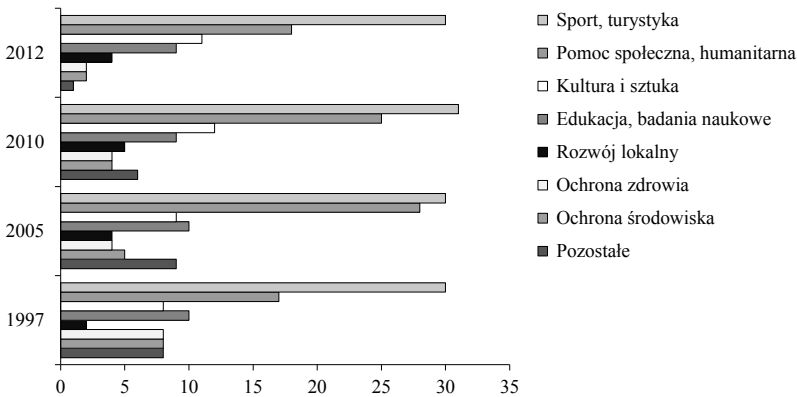
¹⁷ M. Rymsha, *Polityka państwa wobec sektora obywatelskiego w Polsce w latach 1989–2007*, w: *Państwo a trzeci sektor. Prawo i instytucje w działaniu*, red. M. Rymsha, G. Makowski, M. Dudkiewicz, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007, s. 23–42.

latach, podczas gdy liczba aktywnych fundacji wzrosła o 20%, liczba stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych wzrosła tylko o 3%¹⁸.

8. Charakter działalności organizacji pozarządowych w Polsce

Analizując działalność, w której badane jednostki sektora organizacji pozarządowych w Polsce wydatkowały i wydatkują największą część swojego budżetu, można zaobserwować, że najpopularniejszymi obszarami aktywności są: sport, turystyka, rekreacja, hobby, pomoc społeczna, humanitarna i ratownictwo, kultura i sztuka, edukacja, wychowanie i badania naukowe. Mniej popularne są rozwój lokalny, ochrona środowiska i ochrona zdrowia (rysunek 3). Mimo że liczebność badanego sektora na przestrzeni omawianych 13 lat znacznie wzrosła¹⁹, struktura aktywnych organizacji pod względem głównej dziedziny wydatkowanych środków zmieniła się stosunkowo niewiele. Największą zmianę zaobserwować można w latach 1997–2005 – najbardziej widoczny był duży wzrost udziału organizacji zajmujących się pomocą społeczną, humanitarną i ratownictwem (o 11 pkt proc.).

Rysunek 3. Struktura organizacji badanego trzeciego sektora według dziedziny działalności, na którą wydatkowały najczęściej środków w latach 1997–2012 (%)

Źródło: jak pod rysunkiem 2.

¹⁸ *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2013, s. 165.

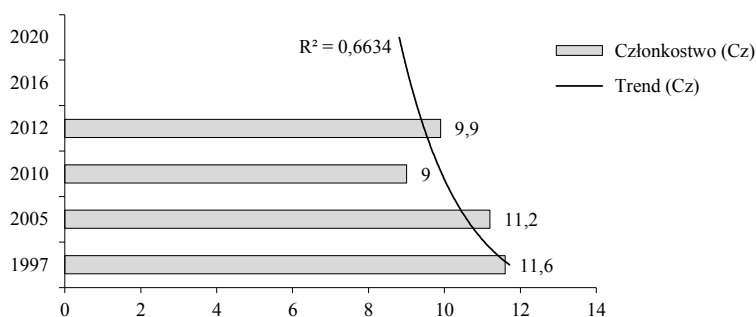
¹⁹ Por. rysunek 3.

Jest to konsekwencja wynikająca z zarejestrowania się w tym okresie większości jednostek ochotniczych straży pożarnych. Równocześnie spadł udział jednostek zajmujących się ochroną zdrowia (z 8% do 4%) oraz ochroną środowiska (z 8% do 5%).

9. Członkostwo w organizacjach

Zasadniczą część bazy członkowskiej NGO (rysunek 4) w Polsce tworzyły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (9,0 mln członkostw). Badania na formularzach SOF pozwalają stwierdzić, że w latach 1997–2010, mimo dużego wzrostu liczebności tego rodzaju organizacji (o 228%), zasoby członkowskie wykazywały tendencję spadkową (o 23%). W ciągu tych 13 lat liczba członkostw wykazywanych przez stowarzyszenia i organizacje społeczne obniżyła się z 11,6 mln do 9,0 mln.

Rysunek 4. Członkostwo w organizacjach pozarządowych 1997–2012.

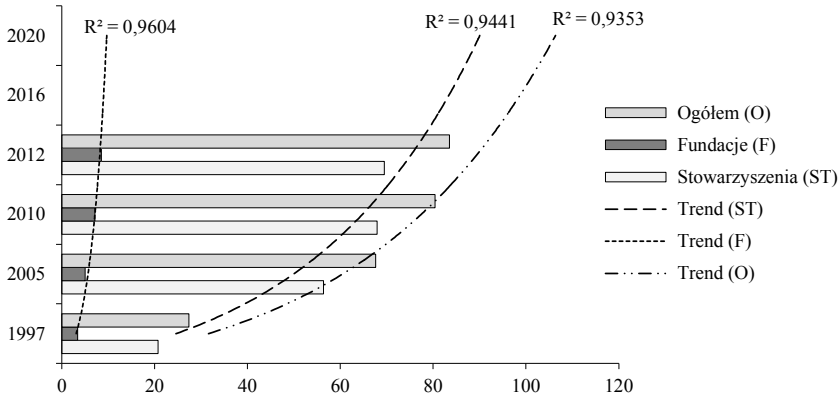

Źródło: jak pod rysunkiem 2.

Jednoczesny wzrost liczebności stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz spadek bazy członkowskiej całej ich zbiorowości mogły być wynikiem zwiększenia się liczby organizacji o mniejszej liczbie członków i jednocześnie silnej redukcji bazy członkowskiej w dużych strukturach organizacyjnych²⁰. Trend wzrostu liczebności podmiotów trzeciego sektora w Polsce zobrazowano na rysunku 5.

²⁰ *Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2013, s. 140.

Rysunek 5. Trend wzrostu liczby organizacji pozarządowych w Polsce (dot. fundacji i stowarzyszeń)

Źródło: jak pod rysunkiem 2.

Podsumowanie

Analiza jakościowo-ilościowa organizacji pozarządowych na Litwie i w Polsce wskazuje na duże zróżnicowanie poziomu ich rozwoju. Na Litwie głównym problemem pozostaje niesatysfakcjonująca formalizacja i usystematyzowanie trzeciego sektora. Brak bazy danych utrudnia stworzenie i przedstawienie rzeczywistego jego stanu. Nie ma również dostatecznych form komunikacji organizacji ze społeczeństwem. Jak zostało wspomniane, wiele z organizacji jest młodych i nie we wszystkich udało się zgromadzić kompetentne osoby, potrafiące stworzyć odpowiednie strategie i efektywnie zarządzać.

Jeśli chodzi o trzeci sektor w Polsce, przedstawiciele NGO nie wskazują na znaczące problemy legislacyjno-strukturalne działania organizacji, ale na trudności pozyskiwania funduszy. Coraz częściej podkreślają także problem „uciekających członków organizacji”, niewystarczającego wsparcia społecznego oraz trudności w kontaktach zarówno z organami administracji publicznej, jak i mediami.

Literatura

- Butkevičienė E., Vaidelytė E., *Nevyriausybinės organizacijos ir jų veikla*, KTU leidykla „Technologija“. Kaunas, 2013.
- Czapiński J., Sułek A., *Stan społeczeństwa obywatelskiego. Diagnoza społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków – raport*, „Contemporary Economics” 2011, nr. 5.
- Duomenys apie savanorystę Europos Sąjungoje LR labdaros ir paramos fondų įstatymas*, „Valstybės Žinios” 1996, nr 32–787.
- DzU 1991, nr 46, poz. 203 z późn. zm.
- DzU 2001, nr 79, poz. 855 z późn. zm.
- http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/savanoriska_veikla_europoje_duomenys_lt.htm (dostęp 24.11.2014).
- Jasiewicz K., *Polityka fundacyjna w II Rzeczypospolitej*, „Polityka Społeczna” 1990, nr 2.
- Kėrytė Ž., *Pilietiškumo konstravimas globalumo kontekste: NVO vaidmens kaita Lietuvoje*, „Kultūra ir Visuomenė” 2010, nr 1 (2), <http://culturesociety.vdu.lt/content/uploads/2011/01/4.-%C5%BDivil%C4%97-K%C4%97ryt%C4%97-Construction-of-Citizenship-in-a-Global-Context-The-Change-of-NGOs%E2%80%99-Role.pdf> (dostęp 24.11.2014).
- Leś E., *Od filantropii do pomocniczości. Studium porównawcze rozwoju i działalności organizacji społecznych*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2000.
- LR Viešųjų įstaigų įstatymas*, „Valstybės Žinios” 1996, nr 68–1633.
- LR asociacijų įstatymas*, „Valstybės Žinios” 2004, nr 25–745.
- LR nevyriausybių organizacijų plėtros įstatymas*, „Valstybės Žinios” 2013, nr XII–717.
- Raišienė G.A., Vanagas R., Žuromskaitė B. i in., *Veiksmingos vadybos gairės: teorinės įžvalgos ir Lietuvos organizacijų atvejai*, Vilnius 2014.
- Rymsza M., *Polityka państwa wobec sektora obywatelskiego w Polsce w latach 1989–2007*, w: *Państwo a trzeci sektor. Prawo i instytucje w działaniu*, red. M. Rymsza, G. Makowski, M. Dudkiewicz, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007.
- Społeczeństwo obywatelskie*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, www.mpips.gov.pl/spoleczenstwo-obywatelskie (dostęp 30.11.2014).
- Šilinskytė A., *Nevyriausybių organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje*, „Viešoji Politika ir Administravimas” 2013, t. 12, nr 2.
- Šimašius R., *Ne pelno organizacijos. Prigimtis ir reglamentavimas*, Eugirimas, Vilnius 2007.
- Truncė M., *NVO įgauna galią*, 2011, www.imoniuvystymas.lt/app/webroot/files/NVOigau-naGALIA.pptx (dostęp 24.11.2014).
- Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego i pracodawców w 2012 r.*, GUS, Warszawa 2013.

Trzeci sektor w Polsce. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd zawodowy i gospodarczy oraz organizacje pracodawców w 2010 r., GUS, Kraków 2012.

Zakrzewska M., *Uwarunkowania rozwoju kapitału społecznego w Polsce*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania” 2014, nr 32.

Žaltauskas M., *NVO politikos gerinimo gairės 2013–2015 metams*, www.3sektorius.lt/docs/48_2013-03-13_16:58:08.ppt (dostęp 24.11.2014).

CHARACTERISTICS AND DYNAMICS OF THE THIRD SECTOR IN LITHUANIA AND POLAND

Abstract

Effectively working third sector is efficient for the development of civil society, which in turn determines the optimized socio-economic development. This article undertakes an analysis of the third sector of two – similar to each other in terms of socio-economic values – Lithuania and Poland. Despite many similarities, these countries still differ not only in the framework of action but also their non-governmental organizations are diverse in terms of their qualitative and quantitative characteristics, as well as challenges, which will they have to meet.

Translated by Małgorzata Zakrzewska

Keywords: third sector in Lithuania, third sector in Poland, NGOs

JEL code: E02